XIII évfolyam. 200-dik szám. Kolozsvártt, kedd, 1879. szeptember 2.

MAGYAR POLGÁR

POLITIKAI NAPILAP.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:
Egész évre . . . . . 16 frt. —
Félévre . . . . . 8 frt. —
Évnegyedre . . . . . 4 frt. —
Egy hóra . . . . . 1 frt 50.

HIRDETÉSI DIJAK:
Ötször használott garmondsor, vagy területének ára 6 kr.
NAGY HIRDETÉSEKNÉL KEDVEZMÉNYEK.
Minden hirdetés után 30 kr. bélyegilletők külön számittatik.
NYILTTÉR:
Soronként, vagy annak helye 25 kr.
RÉCLAMOK:
Hirharangban soronként 1 frt.

A „Magyar Polgár" egyes számainak ára 7 kr.
Névtelenül beküldött közlemények nem közöltetnek, ismeretlen kézből jött bérmentetlen levelek nem fogadtatnak el.
Használatlan kéziratok nem adatnak vissza.

SZERKESZTŐSÉGI IRODA:
a Lyceum-nyomdában
(hová a lap szellemi részét illető közlemények intézendők.)
KIADÓ-HIVATAL:
A Lyceum-nyomda központi irodá-jában, főtér gr. Teleki Domokos-ház
(hova az előfizetési pénzek, hirdetések, nyilttéri czikkek intézendők.)

A nap főmomentumai.

A politikában a nap főmomentumai a novibazári occupatió kérdése és a gasteini találkozás jelentőségének megbeszélése.

Ezek foglalkoztatják most leginkább a sajtót.

Novibazár occupatiója csapataink által, hir szerint, közvetlenül küszöbön áll. A vegyes katonai bizottság már átlépte a határt, pár nap alatt befejezi munkálatait, mire csapataink bevonulása szept. 6—8 ka közt meg fogna történni. A bizottság osztrák-magyar részről öt törzskari tisztből, két hadfelügyelőségi és egy távirdatisztből áll; török részről három törzstiszt vesz részt a bizottságban. Az elfoglalandó fontosabb helyeket most török helyőrség tartja megszállva, melyek csapatainkat bevárják, s aztán valószinüleg visszavonulnak, ha az occupatió békésen megtörténhetik. A török katonaság magatartásától függ, vajjon az ellenszegülésre kész lakosság fegyverhez fog-e nyulni vagy sem. Az occupatióra történő előkészületekről Szerajevóból a következőket jelentik: A Limvonal okkupációjára tényleg megkezdődtek az előkészületek s egymást érik az elvonuló és érkező csapatok. A 44-ik gyalogezred, mely eddig Mostarban volt, 20-án érkezett oda s 22-én már Csajnica felé indult utnak. Számos műszaki csapat vonul át hegyi ütegekkel Szerajevón s a 41. gyalogezred is utnak indult. Az elővéd parancsnokságával König b. altábornagy bizatott meg, miután Vecsey altábornagy nyugalomba lépett. Stransky altábornagy a negyedik gyaloghadosztály parancsnokságát vette át s a 25. és 31-ik vadászzászlóaljak is indulókészen vannak. Az eddigi megállapodások szerint három hadoszlopban történik a bevonulás; Visegrád, Csajnicza és Foka a kiindulási pontok. A zömezen utóbbi városból indul el s Bielopoljet fogja megszállani. Huszni pasa ugyan még mindig Szerajevóban tartózkodik, de vele többé tárgyalások nem folytattatnak.

Novibazár megszállásáról a Fremdenblatt megjegyzi, hogy nincs kétség az iránt, hogy a bevonulás minden aggály nélkül lesz eszközölhető.

A gasteini miniszter-találkozásnak valamennyi hirlap-nyilatkozat nagy fontosságot tulajdonit, s mindannyian kedvezően itélik azt meg. Egy, az angol kormányhoz közelálló lap, e tárgyban következőleg ir:

A gasteini találkozás méltó pendantja a két uralkodó minapi találkozásának és csak hozzájárul ama messze elterjedt benyomás megerősitéséhez, hogy a hármas szövetség helyét kettős szövetség foglalta el. Manteuffel missziójáit senki sem fogja a német külügyi hivatala ama óhajával indentifikálni, hogy kibékülni akar a szentpétervári udvarral. Mig a két császár — német és orosz — él, ily katonai szokások mindig lesznek és Bismarck hg. sokkal ügyesebb államférfi, 'hogysem a két kormánynak láthatólag növekedő elidegenedését kiterjeszsze a két udvarra.

Bismarck és Andrássy találkozása az utóbbi lemondásának előestéjén bizonyitéka az első várakozásai teljesülésének. Tényleg megtörtént az már, midőn Oroszország átlépte a Dunát és az első lövést intézte a török előörsökre. Bismarck sem szóval, sem tettel nem adott jogot Oroszországnak panaszkodni az iránt, hogy a háboru vagy a kongressus alatt elhagyatott; mindazonáltal igaz azonban, hogy a kanczellár Oroszországott átengedte sorsának, Törökország seregeivel, Ausztria-Magyarország elővigyázatával és Anglia intézésével szemben miért is cselekedett volna másként? Nem Németország dolga az orosz ügyeket kivivni. Nagyon előnyére volt a kanczellárnak a hármas szövetség, a mely nélkül nehéz lett volna ellenállni az orosz sürgetésnek.

Oroszország magának köszönheti, hogy beleesett a gödörbe, melyet másoknak akart ásni. Azonban a meggyőződés, hogy tévedt, alig ha fog hozzájárulni lecsöndesiteni a diplomatia és az orosz nép keserü érzelmeit. Látják, mily előnyöket nyer Németország az orosz barátság által és reménylik, hogy Németország barátsága abba a helyzetbe hozza, hogy Törökorszaggal a maguk belátása szerint bánjanak, Ausztria-Magyarország érdekeit sértsék és lábbal tapodják és Angliát kihivják. Épen ez volt, a mit Bismarck várt; keserüen megcsalta régi szövetségeseit. Nem volt nehéz megérteni az orosz nép érzelmeit, azonban ennek nem lett volna szabad elfelejtenie, hogy Bismarck nem lehetett tekintettel az orosz becsvágyra, hanem csak saját országának érdekeit fogja szem előtt tartani.

Nem kell hinni — igy fejezi be czikkét — hogy az egyetértés Németország és Ausztria-Magyarország között uj kalandokat jelent. Németországnak elég baja van szerzeménye megvédésével. A jó egyetértés Ausztria-Magyarországgal tisztán védelmi. Arra nem is kell gondolni, hogy Németország viszályt keres Oroszországgal. Ép ugy érdekében van Ausztria-Magyarországnak, hogy egy hatalmas szomszéd által Oroszország támadásai és Olaszország ujabbi mozgalmai ellen megvédessék. — Mi a két nagy hatalom barátságát Európa szivében, mint a béke sokat igérő reményét üdvözöljük, mert az európai béke fentartása az ország legfőbb óhaja.

Báró Kemény Gábor kereskedelmi miniszter, az orsovai vámhivatal és veszteg-állomás legujabb időben történt meglátogatása alkalmából figyelmeztette az érdekelteket, hogy most a vasuti csatlakozás létesitése után, gondolni sem lehet az eddig oly virágzó fuvarozási és szállitó-üzlet fentartására, hogy azonban Orsovára nézve egy igen jövedelmező és előnyös iparág mutatkozik mostanában, ha — mint ez az erdélyi határszéli helységekben — itt is gyárak állittatnának a nyers bőrök feldolgozására, a melyek aztán Orsován kiléphetnének a határon, valamint gyárak emeltetnének a gyapju mosására.

A miniszter szivesen hajlandó ugyanazon feltételekkel, a minők mellett az erdélyi határszéleken létezők fennállanak, megengedni, hogy Orsován is hasonló, ugy szólva exterritoriális bőrgyárak, illetve cserzők és gyapjumosótelepek állittathassanak a végből, hogy a különben tiltott bőr- és gyapjubehozatalt lehetővé tegye.

A Taaffe-kormányról irják Bécsből, hogy komolyan be akarja váltani igéretét, mely a hadsereg költségeinek a mostani védrendszer keretében való leszállitására vonatkozik s hogy Taaffe kész kabinetjét a parlamenti többség direktivájához képest átalakitni, hogy tehát a pénz- és közoktatásügyi tárczák még mindig rendelkezésére állnak az alkotmányhü párt tagjainak.

Országos borászati enquéte. Báró Kemény Gábor kereskedelmi miniszter — mint a „B. C." értesül — a magyar bortermelés és kereskedelem érdekében a jelen év folyamában egy országos borászati enquete-ot szándékozik összehivni. A kereskedelmi miniszter ezzel egyidejüleg Miklós Gyula országgyülési képviselőt kormánybiztossá nevezte ki.

Az osztrák képviselők linczi konferenciája. A Linzben összegyült osztrák képviselők előértekezletet tartottak, melyben a párt minden frakciója legelőkelőbb tagjai által volt képviselve.

Midenekelőtt dr. Russ az értekezlet összehivója, mint jegyző előadta, mint történt az egybehivás és hangsulyozta a párt egyetértését. Dr. Herbst azt válaszolá, hogy most, midőn az alkotmányhü pártot veszély fenyegeti, minden személyes érzelemnek el kell némulni és mindennek csak a párt és azon ügy szolgálatában kell történni, a melyet képviselnek. Csak igy lesz az egyetértés megőrizhető. Inditványozza, hogy azonnal kezdjék meg a tanácskozást a helyzet fölött. Hasonló értelemben nyilatkozik dr. Kuranda. Erre elhatározták, hogy az előértekezlet a főértekezlet számára gyüjtendő anyag nyerése végett azonnal megkezdetik. Az előértekezlet egy 18 tagu bizottságot küldött ki, mely a holnap tartandó főkonferenczia részére napirendet dolgoz ki.

Külföld.

A romániai zsidókérdés. Boerescu, mint a „Pol. Corr."-nek Bukarestből irják, Bécsben és Berlinben annyiban nyert engedményeket, hogy hir szerint, ismeretes programmjának legnagyobb része a berlini szerződés 44. czikkének végrehajtásáról elfogadtatott. A külügyminiszter, hir szerint, azt jelentette, hogy sikerült neki Berlinben nagyobb engedményeket nyerni, mint az Sturdzának sikerült.

Bármint álljon is a dolog, tény az, hogy időközben a kamarák hangulatában sajnos fordulat állott be. Az intransigensek száma, kik az itteni zsidóknak csak az individualis naturalizálást akarják megengedni a képviselőházban és a szenátusban, véghetetlenül szaporodott ugy, hogy a Bratiano-miniszterium egyik kamarában sem számithat többségrez ha oly javaslatokat terjeszt be, melyek ak emlitett individuálizálási katekizmustól csa-, egy betüvel is eltérnek. Hogy mi fog történni, ha — a mi előre látható, — a miniszterium javaslatai elvettetnek, az iránt az irányadó körökben megoszolnak a vélemények. Mig az egyik rész a kamarák feloszlatását és uj választások elrendelését tartja az egyedüli segélyeszköznek, a másik rész a feloszlatást a mai körülmények közt, mint a legveszélyesebb experimentumot perhorreskálja.

Ha a föntjelzett fordulat sajnosnak neveztetett, ugy az ama figyelemreméltó tényen alapul, hogy itt sok mély belátásu ember van, kik azt mondják, hogy Európa, melynek egész politikai egyensulya, Keleten a berlini szerződésen alapszik, soha sem fogja megengedni, hogy ott, hol a győztes Oroszország is engedett, egy más állam ellenkezzék a legfelsőbb akarattal.

Orosz lapszemle.

Budapest, aug. 31.

A „Novoje Vremja" igy szól: „Ma kellett volna belépni az osztrák-magyar csapatoknap a novibazári szandsákra, de itélve a bécsi hivatalos czáfolás után, a hadjárat rövid ideig el van napolva. Az osztrákok és albánok első összeütközése helyett scandalum történt a táborkarban; Bosznia és Herczegovina csapátainak ez időszerü parancsnoka Jovanovics tbnok s a legválságosabb pillanatban el lön bocsátva s a szláv ember helyére Dalén tábornok személyében német van kijelölve. Holnapra van jelezve Bismarck herczeg és Andrássy gróf első találkozása. A kissingeni vizeken üdülő német kanczellár a mult hét végén hirtelenül szükségét látta a gasteini vizek éldeletének. Ez utazás politikai czélból foganatositattik. Gasteinban történik a diplomatiai ütközet, melynek eredményét amaz elhatározás fogja képezni, vajjon legyen-e meg ez évben a novibazári hadjárat vagy ne legyen meg.

„Igen sok előjel mutat arra, hogy a bécsi intézők készülnek a szomoru vigjáték megjátszására. A Balkánfélsziget nyugati felének egészen az Aegei tengerig való megháditására az előkészületek az egész éven

---

TÁRCZA.

A magyar hadtörténelem tanulmánya.

Ipolyi Arnoldtól.

(Folytatás és vége.)

A tanoda padjain, valamint az őrhelyen és hadszolgálatban hasonlón készül önkényt és nem csupán kényszerből a szolgálat ideje alatt, az egyikre ugy, mint a másikra. Mig nálunk, ha mutatkozik is immár, hogy a tanuló itt-ott önkéntes egyenruhát visel, a látszat mellett ez még sok kivánni valót hagy. Pedig ily életbevágó intézménynek át kell hatni az egész életet, hogy annak lényeges részévé legyen.

Annyi kétségtelen, hogy valamint a hadkötelezettség nagy áldozatokat ró a népekre, ugy azok értéke egyenes viszonyban áll az eredménynyel. Ha a szolgálat kelletlen és kényszerült, képtelen és nem nevelt alsóbb anyagból áll csupán, kétes lesz az általános hadkötelezettség bármily nagy áldozatának sikere is. Ellenben, hol az képzett, iskolázott, lelkesült és értelmes anyaggal rendelkezik, magas eredményt fog mutatni.

Árpád vezér óta sem volt ily nagy, anynyi gonddal és költséggel kiállitott, oly jól szervezett seregünk. Csakhogy ez intézménynek még át kell előbb menni a nép vérébe. Annyira belevág az az élet minden viszonyaiba, annyira igénybe veszi szellemi s anyagi erejét, hogy azt meg kell hóditani a nemzet nek, nehogy másképp elviselhetlen teherré legyen, vagy a nagy áldozat egészen kárba veszszen. Épen ugy megkivánja azért ez is, mint minden nagy reform, minden uj intézmény, a kellő átvitelt, a providentialis férfiakat, kik azt nemcsak létesiteni és szervezni tudják, de a kik a nemzetben iránta rokonszenvet és lelkesedést kelteni képesek lesznek. Mert igaz a hellen vers:

Nem haza visz férfit nagyra, de férfi hazát.

Sándort nem a kis Macedonia tette nagygyá. Elhunytával számos satrapai daczára is hanyatlott birodalma, és

Meghala Hectorral Trója is.

A Gondviselés hazánktól sem tagadta meg nagy válságok közt soha a gondviselésszerü férfiakat. Reméljük, hogy megjönnek s velök áthatja ez eszme is a nemzetet, mint áthatotta eddig minden európai nagy eszme és reform, melyek közül mondhatjuk büszkén egy sem maradt a nemzetre nézve egészen meddő.

A gyakorlati élet és hivatás mellett fel kell ébresztenünk nemzeti nagy haditraditióinkat is, mint a valódi alapot, melyen állunk. Ez volna itt e hadtörténelmi tanulmányunk egyik kiváló czélja is.

A nemzetek azon események hatása alatt élnek, melyek az apákról a fiukra szállanak. Ébren kell hát ezeket tartanunk a közszellem, az irodalom és tanulmány által. A nemzet haderényei és harczmodora fölénye által vivta ki hazáját és állását. A magyar, nemcsak mint Zrinyi Miklós mondja, „a legalkalmatosabb és legvitézebb nemzetség lehet, ha akarja" — „csak régi helyre és méltóságra tegye militaris disciplináját." — Hanem régi hadviselése és harczmodora is legközelebb áll a maihoz. A jelenlegi hadtudomány élőtérbe hozta a harczmódot, melyen legjobban érvényesülhetnek a nemzet régi hadtképességének tehetségei.

A mint felhagyott a hadakozás a régi modorossággal és mesterkéltséggel, ugy érvényesité a hadnak természetes elemeit és törvényeit, melyek mindig a férfiui bátorság és erő, tapintat és eszély, öntevékenység és fegyelem egyszerü alapjain nyugszanak. Midőn a szorosan felállitott nagy hadtömegek nem léphetnek ismét többé fel a messzevivő és biztosan találó sürü lövegek miatt; és minden egyes ember szétszórt műveletre van ugy szólván utalva és kiképezve, mint egykor a magyar régi hadak voltak, meszsze s biztosan vivő nyillövegeik mellett ily ügyességgel küzdvén az ellennel, mondhatnók, hogy nemzetünk harczmodora közelebb jutott ismét a hadviseléshez. Csak a mai hadtudománynyal kell azt ujra áthatni és alkalmazni. Mert e nélkül, mint Zrinyi mondja, „ha nem tanitott nép, csak haszontalan, és semmi haszna nem lészen." A természet törvényei, ismételjük, mindig azonosak maradnak és mindig hasonlón működnek. De azért a magot szokásból öntudatlanul a felszántott barázdába vető földmivesnél, öntudatosabban képes azokat saját czéljaira és magasabb eredményekre felhasználni a vegyész és természettudós. Igy van a had természetes törvényei kifejlettebb alkalmazásával. — Mint a székely fenséges rege hagyományos vonása tartja a végső hun harczokban elenyészett hős Csabáról, hogy meg fog jelenni még egyszer, ha a nemzet nagy végveszélyben leend, lejön seregével a csillagos hadak utján, megmenteni nemzetét; vagy mint Szt. László királyról szól a legenda, hogy felkel sirjából, ha vész éri a nemzetet, nyargalva és lobogtatva a zászlót a hadak előtt, győzelemre segiti népét: ugy van valóban. A nemzetet had veszélyeiben is megmentheti ős korszaka hős hadai mestersége s erénye. Ez legyen ma nekünk a nemzeti hagyomány s a szent legenda értelme a nemzetőket megváltó hősökről.

Ellenben ezekkel majd a mai szolgálati ferdeségek is bizvást elmaradhatnak. Meg kell adni azután a gyakorlatnak legegyszerübb formáit, ezzel pedig a szolgálatnak legrövidebb tartamát. Hogy képezhetné az eszköz a czélt, mint eddig képezhette a diszelgésre tartott hadseregeknél. Vagy ki kivánna hazájából ma egy Spártát, s akár egy napoleoni hatalmas és fényes hadállamot képezni? A katonaság többé nem képezhet külön általános életpályát. És ne is képezzen. De épen azért, hogy ettől ment legyen, hogy ne legyen egy ily hadi kaszt a többiek védelmére és rovására, képesitve kell lennie mindenkinek, ha szükség a védelemre. Elég lesz rá a legszükségesebb gyakorlat és képzés, és be fogja érhetni időnkint a legkevesebb állandó létszámmal. Lehetnek még azonfelül mindig számosak, kik a had magasabb tudományát és müvészetét üzve, mint hivatást követhetik, s a nemzeti hadvezényletet is biztosithatják a nemzetnek.

Semmiképen sem következik azért, hogy hadkészültségében az egész nemzet folyton fegyver alatt görnyedezzék, mint a szellemeskedve tetszelgő franczia akadémikus minap mondá, a porosz szomszédságba lövelgetve élczeit, s a napi, sajtó ugy, látszik tetszéssel fogadta, mert világszerte reproducálta szavait: „hogy a nehéz vasöltöny által lehuzva elveszti a nemzet érzékét és hajlékonyságát a béke és ipar, a müvészet és tudomány iránt. Képzeljük magunknak — ugy mond — Göthét katonaujoncz munkára kényszeritve, kitéve az altisztek gorombaságainak? Hogy veszti el az ember ily munkában az elegancziát. És ha Molière és Voltaire ily iskolát végig jártak volna, bizonyára elvesztik vala finom mosolyukat." — Akár csak nemzete egy dandyje szólna a bölcs akadémikus helyett. A mellett, hogy az altisztek gorombaságából mi sem kérünk, s azt hisszük, hogy a hadi gyakorlatokat és hadtudományt csak ugy lehet gorombaság nélkul is a neveltteknek és müveltteknek tanitani, mint akár az akadémiákon, hol nincsenek azért gorombaságnak kitéve; azt tartjuk azért, hogy midőn a népek létért és önállásért vagy akár hatalomért küzdenek, ezt nem lehet sem finyássággal, sem finom mosolylyal, sem eleganciával kiküzdeni. Ezt czak a lovag regények Bayardjai tehették. De a Caesarok és Vaubanok nagy szellemének is köszönnek legalább is annyit a nemzetek, mint a szellemeskedő iróknak és jóval többet, mint a Voltaireknek és Renanoknak — vátamert az utóbbinak sz idéztem előbb.

— És misem adhat a férfiunak, még egy Göthének sem, férfiasabb elegancziát, mint a lovagias erények s katonai tartás. Meg vannak a hadnak is költői, a classicus Homerok és Tyrtaeusok, a Rolandok roncevalli énekesei és a Zrinyiaszok, a Körnerek és Petőfiek. Nagy csaták után jönnek az eposok, melyek a nemzetek dicsőségére a Molièrekkel is felérnek. Az antik kor hős korszakainak épén ugy meg volt költészete és müvészete, mint az ujkorénak és épen ugy voltak gyáva feákjaik, szellemi és anyagi gyönyörben és mámorban leledező és dőzsölő ifjaik és férfiaik, tudósaik és költőik, mint napjainknak.

Ellenkezőleg, mi a hadak vaskényszerüségü készültségi állapotát és fegyvergyakorlatát sem akarjuk a folytonosan legörnyesztő páncélviseletben képzelni. Ugy kivánnók azt inkább látni, mint az antik korban, Hellas derült ege alatt annak hajlékony athletáit; kik Athenaeban a gymnasiumban és akadémiában, a Parnassus és Ilisus közt, Apollónak és Marsnak egyaránt szentelt palaestrákban versenyezve gyakorolják magokat a bajvivásban s a discusvetésben. Csak igy lehetett az apró Hellast nagy xerxesi táborok ellen megvédeni Leonidasnak Thermopylénél, Themistoclesnek Salamisnál, és Miltiadesnek Maraton mezején. Még saját nemzeti irodalmunk ujra ébredése első hajnalán is látunk ily lélekemelő képeket, a hétéves háboru küzdelmei után a magyar testőrség ifjai bécsi palotájában karöltve jár immár a magyar músa és hadtudomány. Itt keletkezik akkor magyar tudós társaság első eszméje. Révai Miklós a hadi történeteket iró társaságának ajánlja „egy magyar társaság iránt való jámbor szándékát." A magyar hadi tisztek és generalisok, mint Orczy és Bárcsay magyar poeták. És még az idegen származásu magyar lovas generalisnak, az oly népszerü jóizü magyar iró Guadányinak is képe körül a mondat „a mennyit Marsnak, annyit Apollonak," képezi jelszavát.

Csak nemzeti érzet lelkesitse a had fiát, a nemzet közszelleme is azonnal feléje for-

át történtek a mult évi boszniai sikeretlenségek napjáitól kezdve; a portával folytatott hosszu alkudozások a novibazári conventiot eredményezték, melynek feladata az volt, hogy az osztrák hadjáratnak valami, igaz nagy kétes becsü nemzetközi jogból folyó szentesitést adjon, végre a sok halogatás után ki vala már tüzve a Salonikifelé való győzedelmes menetnek napja és órája, midőn egyszer csak megint beütött a huza-vona külső nyomás s belső viszályok következtében. A főparancsnok segédtársának visszalépése egészen váratlannak mutatkozik; az osztrák sajtóban nem található egyetlen előjel sem, mely mutatná az okot, miért történt a szláv tábornok ellenzékeskedő demonstratiója. Bismarck herczeg és Andrássy gróf találkozásának czélját illetőleg, habár e találkozás szintén váratlan, vannak töredékes hireink, azt irják nekünk Bécsből, hogy Andrássy grófra van bizva az osztrák-német barátság megszilárditása s ő minden bizonynyal ostromolni fogja Bismarck herczeget kérésekkel, hogy Németország támogassa Ausztriát a Berlinből eredő tervek megvalósitásában. Már régóta üzi a Balkán félszigetre Ausztria-Magyarországot a német politika; sok propagandát üztek a balkáni fejedelemségek Ausztria fönhatósága alatt való foederatiojának tervével. Kétséget nem szenved, hogy azon pillanatban, midőn az osztrák-magyar sereg Ó-Szerbia és Macedonia utouainak elfoglalásával Szalonikiban találná magát, végórája ütne Szerbia és Bulgária függetlenségének. A Balkánfélszigetnek alávetése Pest és Bécs alá általában nem ellenkezik Németország érdekeivel, azonban a keleti kérdésnek ilyetén megoldása aligha találkoznék Oroszország, mint szláv állam nézetével, és Olaszország politikai kilátásaival, mint a melynek nagy érdekei vannak az Adriai és Középtengeren. Azt is gondolhatjuk, hogy az utóbbi időben Olaszország megkisértette, hogy nyomást gyakoroljon Ausztriára s lebeszélje a Saloniki ellen való hadjáratról, — de hogy mily sikerrel, a legközelebbi jövő fogja kimutatni.

„A jövendő események jelentékeny mérvben függnek Bismarck herczeg s Andrássy gróf találkozásának eredményétől. Ha a különben is szoros barátsága Németország és Ausztriának még biztosabbá tétetik a gasteini fürdőben, akkor a novibazári hadjárat ellentétben a mostani tragikomikus halogatással, Németország és Anglia támogatása mellett megtörténik; ez esemény valószinü következménye lesz aztán Olaszország és Franciaország szoros szövetkezése, mint olyan két államé, melyek nem kevés keserü kiábrándulást tapasztaltak a berlini congressuson.“

Elnöki megnyitó beszéd.

(Elmondotta a „Székely mivelődési és közgazd. egyesület“ Csik-Szeredában tartott közgyülésén, szept. 2-án Hajós János.)

Tisztelt közgyülés!

Ott a Hargita éggel ölelkező kék csucsain tul egy egészen uj vidék terül el, a havasok kebelében rejtőző szép Csik; egy alig ismert, egy kevesek által felkutatott és szigetként elkülönitett kis világ van ott, hol a nép még ős eredetiségében él.

E szavakon kezdette a székely földnek egy meleg érzésü és ékes tollu ismertetője Csikszék leirását.

De e szavakban nemcsak a hazafi érzelem áradozik, hanem maga a valóság találta meg méltó kifejezését, mert ha az egymást felváltó fenyő-koszoruzta óriás hegyeket, havas-lánczolatokat, s ezek keretében Al és Fel-Csik és Gyergyónak mért földekre terjedő sikságait megpillantja az utazó, önkénytelenül elragadtatik e vidék természet adta szépségeitől.

Vagy ha a történész végig fut emlékezetével azon 1000 év történetén, mely alatt e bérczek közé ékelt nép a honfoglalás küzdelmein kezdve — előbb Hadur szolgálatában az ős vallás, utóbb az idvezitő kereszténység hit, és később a nemzeti függetlenség érdekében annyi vért ontott, hogy alig van egy zúga e székely széknek, melyen a multnak egy-egy kegyeletes emléke fenn ne maradt volna, nemde felhevül a vitézség az önfeláldozás és a szivós kitartás ezen lélekemelő példáin? s már csak ezért is nem benső rokonszenvet érez é ez őslakosság iránt, mely nem is megfogyva, sőt a százados viharok közt is népességében mindig gyarapodva, megőrizte elődeinek vérrel áztatott tüzhelyét?

Egy ily kiváló helyen jelentünk meg tehát mi, t. közgyülés! a székely mivelődési és közgazdasági érdekek nevében.

Egy ily történelmi adatokban gazdag pontján a székely földnek van szándékunk a székely mivelődési és közgazdasági egylet lobogóját felütni.

De vajjon sikerülni fog-é e nemes zászló alá, ha nem is ezreket, legalább százakat toborzani? fog-e a most elhintett mag oly háládatos talajra találni, a mely méltó sarjat hajtson ezen buzgalomhoz — mely minket — a székely érdekek vándor apostolait — oly messze távolból ideszólita?

És vajjon fog-e azon lelkestltség, mely e gyülés tisztelt tagjain e perczben észlelhető — Csik-Gyergyó és Kászonszék — e három egy székely kis királyság — anyagi és szellemi jóllétének emelkedése által, egy állandó emlékvirágot fűzni azon örökzöld fenyő lombokhoz, melyek a Magos-Bükk-Bélbor- Tarkó-Kelemen havasa és a Fekete Rézoldalán az idő és tél viharával daczolva diszlenek.

Nincs okom kétkedni benne, de ez mégis mind a közel jövő kérdése.

Most engedjék meg uraim, hogy mindenek előtt e szép vidék látása és e történelmi emlékek behatása alatt fejezzem ki örömemet a felett, — hogy a székely egylet negyedik közgyülését itten nyithatjuk és tarthatjuk meg. De egyszersmind szabad legyen elmondanom kitelhető rövidséggel azt, a mit e helyen és czélunkra tartozólag elmondani szükségesnek tartok.

T. közgyülés! Távol van tőlem, mintha kicsinyelném ama véres csaták dicső emlékét, melyeken a csiki székelyek a tölgyesi, és gymesi, tusnádi és zsögödi szorosoknál oly hősies önfeláldozással száz meg száz példákban játszották el Leonidas örökhivői szerepét. Vagy ne tartanám figyelmemre méltónak az Aporok, Alukok, Sándorok és sok más jeles csikszéki ős családok szülötteinek a keresztény vallás, a nemzeti függetlenség, és önfentartás érdekében kifejtett és századokra kiható munkásságát. Akár mellőzhetném Apor Andrásné, Cserey Györgyné, Puskás Klára és Görgő Anna, e székely amazonok hős fellángolását és férfiakhoz méltó tetteit? Vagy feledhetnők-é az Illyés András, Antalfi és Kovács Miklós csik-széki eredetü püspökök korszakot alkotó és a katholikus anyaszentegyház fényét emelő pályájukat? Igen-é Nizet Ferencz csik-somlyói szerzetesnek hős tettét, a ki a csuklyát karddal cserélte fel, hogy a szentegyházat a tatárok szentségtörő dulásai ellen megvédelmezhesse. Ki mehetne el benső megindulás nélkül Pásztorbükknél, hol egy szomoru nyirfa és egyszerü kereszt jelöli a szerencsétlen Báthori Endre fejedelem sirját?

Kinek ne jutna eszébe, hogy itt a Csiki krónika irójának és másolójának szükebb honában vagyunk? Kinek lelkét ne renditené meg az 1764-iki székely fegyver felvétel szomoru emléke Mádéfalvánál? És van e székely, a ki kivethetné mlékéből a székelynemzet egykori szentségét a nemzeti áldozó poharat, a melynek birásáért nem egyszer ömlött a szé kelynek vére.

(Vége köv.)

A történelmi társulat kirándulása.

Segesvár, 1879. aug. 31.

Tisztelt szerkesztő ur!

A történelmi társulat tagjai Segesvárra való megérkezésök után csakhamar az ottlévő collegium gazdag és igen érdekes régiséggyüteményét tekintették meg, melyben különösen a praehistoricus tárgyak érdemelnek kiváló figyelembevételt. Innen a társaság egy kisebb töredéke a különböző templomokat tekintette meg, hol Pulszky és Henszlmann igen érdekes magyarázatokat tartottak.

Este 8 órakor 150 teritékü banqueett rendeztetett a társulat tiszteletére, mely a legvidámabb kedélyhangulatban folyt le s melyben minden nemzeti különbség nélkül vett részt a város és vidék intelligentiája. Természetesen a pohárköszöntők sem hiányoztak. Legelőször Pulszky Ferencz éltette a koronás királyt, felséges nejét és a trón örököst. Ezután egymást érték a sikerültnél sikerültebb pohárköszöntők, melyek közül kiváltak Gull polgármesteré a történelmi társulat jelenlévő tagjaiért, Szilágyi Sándoré a város polgármestereért és közönségeért, majd később gr. Bethlen Gáborért, Nagy- és Kis-Küküllőmegye érdemes főispánjáért, a magyar aristocratia e kitünő tagjáért, Deák Farkasé Segesvár közönségeért, Bacon József országgyülési képviselőé a történelmi társulatért, gr. Bethlen Gáboré Pulszky Ferenczért; Deák Lajosé és Binderé a magyar és szász nemzetiség között való egyetértésért, Fabritius Károlyé, dr. Krausé, Pulszkyé, Majláth Béláé, Buzogány Ároné stb. Valóban a társulat e legszebb egyetértésben lefolyt és vidám hangulatban eltöltött estélyért a legszivélyesebb köszönettel tartozik a rendező bizottságnak.

Aug. 30-án d. e. 10 órakor a zárgyülés vette kezdetét. Ezt megelőzőleg azonban a társulat kellemes meglepetésben részesült. Ugyanis Fabritius Károly országgyülési képviselő és a két dr. Kraus, Apáthy Péter alispán s több más az ügy iránt érdeklődő uraknak sikerült egy igen érdekes és gazdag régiségkiállitást létesiteni, hová a tárgyak mind Segesvárról és környékéről gyültek össze. A kiállitás hangosan dicsérte a létesitők fáradhatatlan munkásságát s meg is jutalmazta ezért őket a régészet terén legnagyobb capacitások ajkáról jött dicséretek.

E kiállitás fényes tanubizonysága volt annak, hogy egyeseknél mily kincsek vannak, de a melyeket azért mert, müértő szemek elé nem hozatnak s nyilvánosságra nem kerülnek, valódi becsök szerint méltányolni nem tudnak.

A legnagyobb megelégedéssel távozott innen a társaság Segesvár városházának tágas és igen csinos termébe, hol a nagygyülés tartatott, mely 10 órakor vette kezdetét Pulszky Ferencz elnöki megnyitó beszédével, melyben a történelmi kutatások czélját fejtegette s mely egész terjedelmében e lapok olvasói elé került.

E nagy tetszéssel fogadott beszéd után Ventrich Vilmos nyugalmazott cs. kir. kapitány, ki a régészetnek nagy barátja és mivelője, olvasta fel „Egy nehány szó két hazai művészről“ czimü értekezését. E két művész Kolozsvári György és Márton volt, a kik Szent-László király álló szobrát és ugyanezen királynak lovagszobrát készitették a rajtok levő felirat szerint. E szobrok ugyan — a tudomány kárára — nincsenek meg többé; némelyek szerint a törökök pusztitották el volna Nagy-Várad bevétele alkalmával, a hol állottak, de nagyobb valószinüséggel bir azon hypothesis, hogy ágyukká öntettek. De a prágai Szent-György szobor felirata gyanittatja, hogy a két nagy-váradi szobrot is ugyanazon művészek készitették, melyek ezt, t. i. a két Kolozsvári; e feltevésben megerősit azon körülmény is, hogy Szent-László álló szobra 1371-ben, Szent-Györgyé 1374-ben és Szent-László lovagszobra 1391-ben készült és igy a három szobor készitési ideje husz évnél többre nem esik. Még valószinübbé válik ez az által, hogy mindhárom szobron a tagok proportiója, öltözet stb. egyforma. Ez értekezést nagy tetszéssel fogadta az egybegyült közönség, minek Pulszky Ferencz elnök szavakban is kifejezést adott.

Utána Veszeli Károly kolozsvári pré post-plébános igyekezett bebizonyitani, hogy Hunyadi János fényes győzelme a törökökön Szent-Imrénél és nem Szeben mellett történt. Chalcocondylas görög iró, ki ez utóbbit állitja, egyoldalulag és hiányosan ir, mit bizonyit az is, hogy azt állitja, miszerint Szeben a főváros s a többi városok is ez által kormányoztatnak. Hogy e győzelem Szent-Imrénél történt, bizonyitja a törököknek Vaskapu felé történt visszavonulási utja, de bizonyitja a kitünő történetiróknak egész csoportja, mint Fessler, Éder, Pray, Katona stb. De legszólóbb tanubizonysága ennek az, hogy Hunyadi János egy Gyula-Fehérvár közelében történt győzelemért 32 családot adományozott a csiki ferenczieknek zárdájának, kik katonaságtól és adótól mentek voltak. Ezen adomány pedig valószinüleg a szent-imrei győzelemről adatott. Végül azon óhajának ad kifejezést a felolvasó, hogy az érdekeltek gondoskodjanak, nehogy a szent-imrei templom végpusztulásra jusson. Az érdekes felolvasás végén kiérdemelt éljenek harsantak fel.

Dr. Thallóczy Lajos a maros-vásárhelyi központi és a vidéki bizottság jelentését adta elő. Az előbbi bizottság, melynek előadóját, dr. Marczali Henriket sürgős teendők szólitották el, a maros-vásárhelyi Teleki levéltár hátralevő részét buvárolta ki, továbbá a királyi táblánál az egyes családok részéről deponált leveles ládákat. Kiemelendő különösen dr. Óvári Kelemen egyetemi tanár buvárkodása, ki számos, a 17. század culturtörténetére vonatkozó érdekes adatot fedezett fel.

Szabó Gyula.

(Folyt. köv.)

HIRHARANG.

Kolozsvárt, 1879. szeptember 2.

József főherczeg vasárnap délelőtt ment keresztül a vasuton Graef altábornagygyal. Az indóháznál a főherczeget Simon Elek polgármester fogadta. Ő fensége igen szivélyesen beszélgetett Simon Elekkel s a többek között sajnálkozását fejezte ki, hogy a polgármestert szenvedni látta torokbajával.

*** „A munkácsi rabok,“ Gabányi Árpád négyfelvonásos népszinműve, vasárnap adatott először. A nyári szinház az idén alig látott még annyi közönséget együtt, mint ma, nehány páholy kivételével a nézőtér minden zugában zsufolásig megtelt. „A munkácsi rabok“ meséjét közelebbről már ismertettük; a közönség tetszéssel fogadta a darabot, mely ujabb figyelemreméltó tanujele Gabányi szinműirói tehetségének. Gabányi e népszinművében már nagyobb drámai feladatokkal küzd meg; az élénk, mulatságos epizód jeleneteken s nehány mellék-alakon kivül, melyek sok humorral, s az életből ellesett vonásokkal vannak rajzolva, — a darabban igazi, erőteljes drámai élet pezsdül, s kivált az utolsó felvonások pár momentuma megrázó hatásu. Alakjai közül legértékesebb a tragikus végzetü öreg Mizsáké; ehez sorakoznak Borona Péterné, a kortesek, Klara, Rigó stb. sikerült alakjai. A cselekvény néhol kissé élére van állitva, s ha szerző ezen s a darab némely hosszadalmasságain kissé segit, „A munkácsi rabok“-nak állandó hely van biztositva a játékrenden. Az előadás jól folyt le; a szereplők igyekezettel játsztak s a darabban előforduló csinosabb dalokat a közönség tapsolta s ujráztatta. Gabányit kiléptekor szép óvatió fogadta s a felvonások végén többször kihivták.

*** Farkas Irma asszonynak, szinházunk e derék, szorgalmas művésznőjének tegnap volt jutalomjátéka. Barriére és Thibaust 4 felvonásos drámáját a „Szerelem-mámorosak“-at adták. Midőn Farkas Irma asszony kilépett a szinpadra, egy csomó koszoru s pompás virágbokréták hullottak elébe. A közönség ma fogadta Farkas Irma asszonyt legmelegebben a szinpadon, s ezt a szó legszebb értelmében meg is érdemelte. Szépen, igazi hévvel s nemes bensőséggel ábrázolta Limurs grófnét. Voltak jelenetei, melyekben a közönség tapsokba tört ki, s e tapsok jóval több értékkel birtak, mint szinházunknál igen igen sok esetben a zajos tapsok birni szoktak. Örömmel konstatáljuk Farkas Irma asszonynak mai szép sikerét, s még jobban örvendünk annak, hogy a közönség kezdi már a régen megérdemlett figyelemben részesiteni. Daczára az előadás előtt támadt aggodalmas időnek, a ház szépen megtelt. A többi szereplők közül legtöbb tetszést aratott Bokodi (Quibert) és Gabányi Verveda marquisban. Kéler Ilonának ma rosz estéje volt. Mindegyre megakadt, s látszott, hogy szerepében tájékozatlan. Némelyhor valóságos harczban állott emlékező tehetségével, elannyira, hogy a közönségnek szinte kellemetlen volt a kisasszony zavarának tanuja lenni. Pedig Kéler kisasszony ma kiválóan jól nézett ki, mint Éva grófné, s öltözéke is csinos volt, leszámitva a fehér keztyüket, melyeknek ujhegyei roppant ellentétben állottak az elegán Eva grófnővel. Van egy kérésünk is a müvezetőhez. A férfiszereplők ma mind igen helyesen és tisztán öltözködtek, de volt egy olyan kivétel, ki megérdemelte volna, hogy a müvezető megmozdassa, mielőtt szinpadra engedi, s kölcsönözze tiz perczre oda borotváit. Nem kivánunk senkitől szinpadi luxust, de azt sem türjük, ha valaki ugy néz ki egy fényes uri salonban, mint valami kucséber vagy bérkocsis. Nem említünk nevet, mert a müvezető ugy is reá találhat emberére, ha teljesiteni kivánja kötelességét. Ha a társadalom még az utolsó szolgától is méltányossággal követeli a tisztaságot; mennyivel inkább meg lehet követelni egy olyan szinésztől, ki élete javát a szinpadon vesztegette el minden igaz ok nélkül.

*** Szép égiháboru. Két nap óta Kolozsvárt oly hőség uralkodott, a minő egész nyáron még sohasem volt. Tegnap este a lég nyomott, s villámos volt. Az égen nehéz szürke és lilaszin felhők kavarogtak, s midőn a közönség a szinházba vonult, elkezdődött a villámlás és dörgés. Pár óra mulva kifejlődött a pompás égiháboru. Dörgött s olyan villámok csaptak le, hogy az Olympusra is beillettek volna az istenek kezébe. Kolozsvár környékére legkevesebb száz villám csapott le, oly roppant fénynyel, a milyent csak nagy ritkán lehet látni. A felséges égzengés és villámlás órákig tartott, s a szinházból haza sietö közönség olyan világitást kapott, a milyent a földön nem tudnak előállitani. Nagy késöre aztán elvonult a vi-

---

dúl. Dicsőséggel tetézi ez mindig a hőst, és megbélyegzi a gyávát. Mint Thukydides peleponnesusi háborújában szépen beszéli, mikép mennek ki az Argivok városuk határfolyamáig a Chadrosig visszatérő hadseregük elé, hogy hallják fiaik felől az itéletet, mint viselkedtek a harczban, mielőtt a határt átlépve városukba beléphetnének, a győzőket dicsőséggel bevive, a gyávákat be se eresszék; úgy hangzik még az ősmagyar hadak törvénye is: ki a véres pallost nem követi, felkonczoltatik általa; s a gyáva magyarkákról még a krónikán áthangzó régi hős monda beszéli, mikép záratnak ki a nemzet községéből; mig a nemzeti hőst minden dicsőség éri. Az ily hősies hazafi szellem kétségtelenül alkalmasabb s méltóbb a hadkötelesség és vitézség ébresztésére, mint a legfényesebb ragyogó győzelmi rendjel által való kitüntetés, vagy a múltnak hadaiban nyert pléhcsillag a jellemzőn úgy nevezett Brantwein-Stern, mely jogot adott a rokkantvitéznek koldulásra; s a mai ezüst vagy arany érem, mely után most koldusi fillérnyi alamizsna jár.

Nagy fontosságú, mondja közéletünk egyik bajnoka névtelen röpiratában, hogy a köznevelés oly irányt vegyen, miszerint a katonai szolgálat a haza iránti nagy kötelesség teljesitésének tekintessék. És hogy azok, kik katonai pályát választanak, ép oly kevéssé érezzék magokat a polgári pályán kivül, mint akár az ügyvéd, az orvos, vagy bármily iparos, ki az általános hadkötelezettségnél fogva ugy is egyaránt katona és honvéd, ha nem is szolgál állandón. Mert minden polgár állandó katona már, ha állandó hadsereg sem kellend többé. Kevés s indokolt kivételeknek azért mindenütt lehet, van és volt helye, állás és korra nézve. Még az örökké hadban álló Róma is sietett a nagy háboruk idején, mint Livius oly szépen beszéli, biztosságba helyezni Capitoliumában istenei mellett papjait és Vesta-szüzeit; hogy addig ne hagyják el az istenek tiszteletét, a mig csak lészen, ki őket tisztelhesse.

Szabad és müvelt államokban az általános hadkötelezettség képezi egyedül az állandó hadak nehéz és sokat vitatott kérdésének megoldását s az alkotmánynyal és szabadsággal megférését. Ez által megszünik a kérdés, hogy Macaulay szavaival éljek, melyet a whigek szokásuk szerint egyre ismételgettek szabad parliamentumokban is, hogy szabad politikai rendszerük s az állandó hadsereg egymással meg nem fér. A minden tavasszal megujuló vitában a választó kerületeikből felérkező ifjú szónokok szüzbeszédei, ugymond, jó alkalomnak tartották ilyenkor elmondani, miként foglalták el Pisistratus testőrei Athén erődét, és mikent vette meg a római praetorianus csapatoktól a birodalmat Didius. E szónoklatok már oly nevetségessé váltak később, hogy a legósdibb és legkülönczebb politikusok sem merték volna II. György alatt a szabad Angliában azt vitatni, hogy nincs többé szükség katonaságra, hadseregre.“ — Mely pedig, adjuk hozzá, Angliában nagyobbára csak zsoldba vett és jó részt idegen is volt. De jelenleg müvelt, szabad nemzeteknél nem is lehet többé sem pisistratusi testőrség, sem praetorianus testület, Machiavelli Principejének hatalmi hadelvei most már a leghatalmasabb alkotmányos fejedelmekre nézve is lehetetlenekké váltak. — De az általános hadkötelezettség és védképesség nemcsak a szabadság óvszere és kezesség az önkény ellen, nemcsak biztositja a nemzet függetlenségét és önállását, hanem egyedüli óvszer a háboruk ellen is.

Bármily paradoxonnak látszassék is a tétel, mégis oly közhely az, hogy ismétlését átallani kellene, ha nem lenne még szükség minduntalan felszólalni a kedvtelenség ellen, melylyel nálunk és másutt is az általános hadkötelezettség találkozik. De egyetlen és a legkönnyebb mód ez egyelőre a hadak leszállitására s a hatalmi támadások és hóditások meggátlására. Eddig rendesen az országokat támadó nagyobb had volt előnyben a kissebb népek ellen, ha t. i. nem állott, vele megfelelő erő szemben. Mig ellenben ha a kisebb országnak is minden férfia hadképes, bár mennyivel legyen kisebb máskép hadserege, mint a támadóé, mégis képesitve van neki hatályosan ellenállani. A támadó nem, vagy csak igen ritkán mozgósithatja összes népe erejét és csak részben viheti ki támadásra kész hadseregét. A megtámadott nép ellenben saját székében, saját összes hadképes seregét mozgósithatja ellene, melynek tulajdon földje képezi hadmüvelete erős alapját. Rajta terepismerete előnyével s hadviselése minden forrásai keze ügyében birásával értékesitheti védelmi felléptét. A biztosabb s erősebb védelem azonban csökkenti a támadások sikerét, elveszi a hóditóknak kedvét, annyi háboruk keletkezésének indokát. Ez leszen tehát, leszállitva a háboruskodást, a békének is legerősebb véde.

És ennek kell az emberiség legmagasabb törekvései egyikét képezni. Bármennyit beszélünk is itt a nemzeti hadtörténet tanulmányáról s annak corollariumairól, sajátlagi czélunk mégis nemzeti létünk s önállásunk biztositása mellett, csak a béke lehet. Azt tartjuk végre is, mit egy a socialis kérdésekben nagy theologiai iskolák által ihletett publicista, Ventura oly szépen mond: hogy „a legjobb ország, melynek kardja legföljebb a toll, tűzérsége a szó. Nem költ más seregre, mint a tanulók és szegények tartására.“ — Mi sem lehet kedvesebb, mint a béke ily eszményi hona felé lengetni az evangeliummal, vagy akár egy Elihu Burrit-féle békeapostollal, a béke olajágát s annak szent hymnusit „a beata pacis visiót“ zengedezni.

Legyen ez most még bár utopia e világon, de mi hisszünk az isteni gondviselés magasztos intézésében, s az emberiség nemes hajlamai és törekvései teljesülésében. Hisszük, hogy a népek s államok közt, a Kain és Ábel óta bár felborult egyensuly helyre állhat, és a béke is a mennyire ez az Üdvezitő szerint „nem e világból való“ ugyan, de e világba mégis talán bevaló lehet, még megjöhet. Ha egyszer a társadalom a vallás és moral szent elveit és nagy tanait egészen sajátjává tette, ha a keresztény felebaráti szeretet kötelességérzete egészen áthatotta; ha az áldozatra kész lélek nemessége és az elme felvilágosult értelme terjedve, az összeütköző érdekeket mindinkább kiegyenliteni képes lesz, ha a környörület általánosabbá vált, a béke hona is közeledni fog. Számitsa bár a mai gyakorlati élet ezeket mind azon esmények közé, melyeknek kivitelére, mint vélik, az egész emberi természetet és társadalmat meg kellene előbb változtatni. Részünkről mégis erősen tartjuk azt, hogy az emberi természet és társadalom jobbra változása, annak erkölcsi nemesitése, javitása, magasbbra emelése örökös feladata marad az emberiségnek. A mint eddig a keresztény-tan polgárositása által sikerült, ha kétezer éven át is, átvinni a rabszolgaság megszüntetését, az emberi egyenlőség polgári jogát, a szellem szabadságát s annyi más társadalmi javulást és szellemi nemesedést; hinnünk kell, hogy annak többi nagy erkölcsi elveivel együtt sikerülhet, ha ez még soká tarthat is, végre mégis az örökbékét is létesiteni.

Addig azonban, mig ez létesül, sőt mig az egyenlőség és szabadság, a nemzetközi jog elvei s annyi más erkölcsi és társadalmi maximák és problemák sincsenek átvive vagy megoldva, fenmarad a béke problemájának megoldása is. Addig az emberiség sorsa még mindig nagy és folytonos küzdelmek közt fog tovább hullámzani; kitéve támadás és védelemnek, melyet küzdenie kell, ha magát érvényesiteni vagy csak fentartani is akarja. A béke létesitésének azért ép oly szüksége van a hadra, mint a nyugalom megszerzésének a fáradságra. Nem vagyunk ugyan sem ama régibb orthodox jogiskolának hivei, mely De Maistre szerint a háborút szellemi nagy világtörvénynek tartja. Sem amaz újabbnak, melyet Giraud tanit, ki azt mint bizonyos betegségeket szükséges rosznak vélii. De sőt ama humanisticus jognézetnek kivánalmában sem tudunk teljes megnyugvást találni, hogy az államok magok felett magasabb amphictyoni birságokat tartsanak viszályaik kiegyenlitésére, melyeknek természetesen ismét hadsereg kell, hogy a világteke két felén határozataikat átvihessék s a hadat és háborut, mint eszközt, megint csak fenttartsák: Hugo Grotius (De jura belli et pacis) ama mondata szerint: Ubi judicia deficiunt, incipit bellum. Mert jól jegyzi meg erre a franczia jogtudós Perrin (A keresztény társadalom törvényei), hogy e gondolat nem tökéletes. A háború rendesen a nemzeti függetlenség elvének következménye lévén, e függetlenség joga még akkor is fenáll a nemzetközi társadalomban, ha a népek viszályai kiegyenlitésére a nemzetközi itélőszék tekintélyét elismerik. Mert lehet, hogy azt még ez itélet ellen is védeni, vagy az itélők erőszakától félteni kell. Ellenben magasra tartjuk a nagy egyházatyák és tanitók, egy Sz.-Ágoston és Aquinói Tamás gyakorlati elvét: Non quaeritur bellum, ut bellum exerceatur, sed bellum geritur ut pax acquiratur. S a másik szerint: qui juste bellum gerunt, pacem intendunt. Azaz háborút csak a béke és igazunk megvédésére lehet viselnünk.

Hosszabb tanulmányunknak is, melyet nemzeti hadainkról irtunk, rövid foglalatja ez: hogy nemzetünknek létét s önállását megvédve, békét szerezzünk. Mert, és ezzel bevégezhetjük nagy költőnk szavaival:

— — Csak a gyáva várja tétlenül
A végzet szétzuzó kezét. A férfi
Harczolni kész — — —
De azért ehhez mindennapi imafohászunk:
Dona nobis pacem!

1304 – 1879. (1—3)

Földhaszonbéri hirdetés.

A nagyméltóságu m. kir. földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerium meghagyása alapján, a fogarasi m. kir. álladalmi ménes uradalomhoz tartozó pócstelki kincstári jószág, **folyó évi szeptember 15-én** reggeli 10 órakor a fogarasi m. kir. ménesuradalmi igazgatóság irodájában nyilvános árverés utján, a következő feltételek mellett, haszonbérbe fog adatni.

A nevezett jószág tartalmaz: 6 hold belsőt lakházzal és a szükséges gazdasági épületekkel ellátva, 14 hold szőlőt, 128 hold szántóföldet, 62 $^1/_2$ hold kaszálót és 4 $^3/_4$ hold legelőt.

A bérbeadás ajánlatok alapján és nyilt árverés utján eszközöltetik.

Bérleni kivánók 50 kros bélyeggel és 10 % bánatpénzzel ellátott **zárt ajánlataikat, folyó évi szeptember 15-ig** nyujtsák be az alólirt igazgatósághoz, hol a haszonbéri feltételek is megtekinthetők.

A gazdasági épületeket köteles haszonbérlő tűz ellen biztositani, időről-időre tatarozni és folytonosan jókarban tartani.

A bérlettel a kincstári korcsmajog is egybekötve van, melyhez egy külön korcsmaház is tartozik.

Az államadót a kincstár fizeti; minden egyéb a birtok után járó terhek, minden leszámitás nélkül, a haszonbérlőt terhelik.

A zárt ajánlatban határozottan kiteendő, hogy ajánlattevő ugy a bértárgyat, valamint a haszonbéri feltételeket ismeri és azok alapján teszi ajánlatát.

Árverezők, valamint ajánlattevők is, kötelesek bérletképességüket és kielégitő vagyonállapotukat kellőleg igazolni.

Utóajánlatok nem fogadtatnak el.

A haszonbéri idő kezdődik 1879. október 1-én és tart 1885. deczember 31-ig.

Kelt fogarason, 1879. augusztus 27-én.

A m. kir. ménesuradalmi igazgatóság.

Sz. **3383**—1879. (1—2)
közig.

Hirdetmény.

Gyulafehérvár szab. kir. város közönsége tulajdonát képező sétatéri „Kioszk“ (étterének, billiard-szoba, táncterem s kellő melléképület), **folyó évi szeptember hó 15-én délelőtt 9 órakor alant jegyzett tanácsnál, folyó év október hó 1-től 3 évre közárverés utján ki fog adatni.** — Kikiáltási ár évi 800 frt. Bővebb felvilágositást a tanácsteremben kifüggesztett feltételek nyujtanak.

Gyulafehérvár szab. kir. város tanácsának 1879. év augusztus hó 23-án tartott rendkivüli üléséből.

Csoma Béla,
polgármester.

(Utánnyomat nem dijaztatik.)

Mindenféle uj gabonás és lisztes ZSÁKOK, (2—3)

ugy szinten uj **szalma zsákok** és gyolcs ponyvának olcsó árban mindig kapható.

Gabonás zsákot is lehet mindig kölcsönbe kapni, darabját 2 krért 7 napra.

Kolozsvárt, hid-utcza Allenberg Lázár lisztraktárában.

KERESKEDELMI KÖZÉP ISKOLA BRASSÓBAN.

A Burchez Henrik igazgatósága alatt lévő kereskedelmi közép-tanoda egy évi önkéntességi joga, f. é. szeptember 8-án kezdődik.

Burchez Henrik,
(2—4) igazgató.

Párisi világkiállitás 1878.

2 arany- és egy ezüst-éremmel kitüntetve.

GANZ és TÁRSA

vasöntöde és gépgyár-részvény-társulat,
Budapesten, II. ker.

Ajánlják

kérgöntetü hengerekkel ellátott hengerszékeiket.

melyek nehány év óta a bel- és külföldi malmokban eddig használatban lévő követ mind inkább háttérbe szoritják és a kisebb malmokban is, az örlés kitünőbb minősitése végett igen előnyös.

Ezentul mindennemü **gép- és öntödei munkálatokat, fémöntvényü korekeiket bányászati munkálatokra stb.** (1—5)

Eredeti Mayer-féle konkoly választók Trieur

(C. Mayer & C. in Kalk am Rhein)

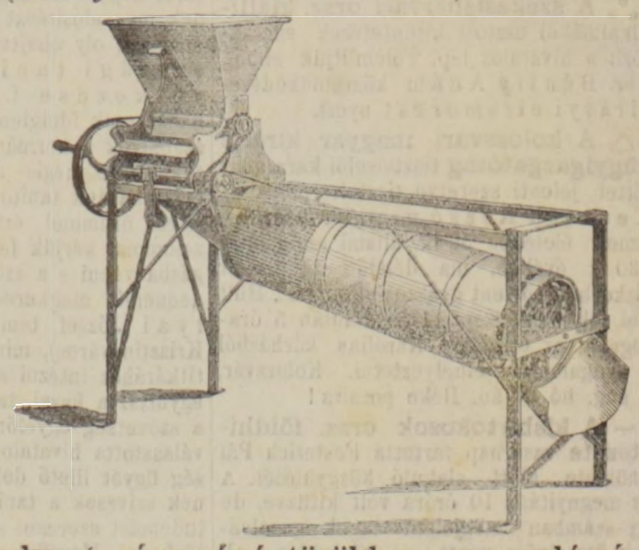

bükköny, konkoly és **zab kiválasztásra, cséplőgépek** ló- és kézi erőre vas- és faállványon, **Baker-féle szelelő, választó** és **üszögtisztitó rostak, borsajtó, szőlőzuzó, szecska-** és **répa-vágó, törökbuza-morzsoló-gépek daráló-** és **örlő-malmok gyári áron** kedvező feltételek mellett kaphatók: (2—4)

TAUFFER FERENCZ kereskedésében Kolozsvártt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

51—*

A ROM. KATH. LYCEUMI KÖNYVNYOMDA KOLOZSVÁRTT,

a legolcsóbb árakban felvállal mindennemü

könyvnyomdai munkát

magyar, német, román, héber vagy más nyelven.

Gyorsan és pontosan elkészit: önálló munkákat, röpiratokat, felhivásokat, alapszabályokat, falragaszokat, rovatos iveket, báli és majálisi meghivókat, tánczrendeket, számlákat, vásárvám-czédulákat, étlapokat, baromutleveleket, körleveleket, szomorujelentéseket sat. sat.

Hivatalos nyomtatványokat

beküldött minta szerint **24—48 óra alatt** elkészit, leszállitott olcsó áron.

a papirt gyári áron számitja.

Kisebb polg. peres ügyekre vonatkozó nyomtatványok készletben is találhatók. — Megrendelések azonnal foganatositttatnak, gyorsan és pontosan intéztetnek el, helybe vagy vidékre is.

A LYCEUMI NYOMDA KÖZPONTI IRODÁJA.
(Kolozsvártt, főtér gr. Teleki-ház.)

Nyomatott K. Papp Miklósnál Kolozsvártt.